



The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number:<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7692>

Number: 73 , p. 281-297, Winter 2018

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Süreci / Publication Process

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date - Yayın Kabul Tarihi / Article Acceptance Date

07.06.2018

09.10.2018

Yayınlanma Tarihi / The Published Date

31.12.2018

**SOSYAL MEDYADA(N) PSİKOLOJİK ŞİDDET:
BASKI, SÖMÜRÜ, TEHDİT OLARAK "PAYLAŞMA!" KÜLTÜRÜ
PSYCHOLOGICAL VIOLENCE IN SOCIAL MEDIA: "SHARING" CULTURE AS
PRESSURE, EXPLOITATION, THREAT**

Doç. Dr. Bahar Yalın

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-000>

*Trabzon Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü,
beroglu@ktu.edu.tr*

Kadriye Onbaş

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-000>

?

?

Sernur Karaoğlu

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-000>

?

?

*"Şiddete itiraz ediyorum, çünkü şiddet
"iyi olan" uğrunaymış gibi gözüktüğünde,
iyi olan yalnızca kısa süreli oluyor,
yaptığı kötülük ise kalıcı."*

Mamatha Gandhi

Öz

Tüm insanlık, şiddetin toplumsalın her alanına yayıldığına ve çeşitlendiğine tanıklık ediyor. Şiddetin boyutu her geçen gün artıyor. Yalnızca tek bir cinsiyetin maruz kalmadığı bu çeşitli şiddet türleri her yaş grubunu etkilemeye devam ediyor. Bu çeşitlenmenin literatüre kattığı kavramlardan biri de duygular üzerinde sistematik olarak

uygulanmış baskı, sömürü ve tehdit olarak tanımlanan psikolojik şiddettir. Psikolojik şiddetin en fazla var olduğu yerlerin başında sosyal medya geliyor. İletişim devrimi olarak nitelenen çağımızda bir ortam ve imkân olarak sosyal medya, birey ve toplum düzeyinde şiddetin tür ve boyutlarının farklılaştığı bir ortamdır. Sosyal medya platformlarının ve kullanıcı sayısının her geçen gün arttığı ve çeşitlendiği günümüzde, gençler sosyal medya platformlarını daha yoğun kullanmakta, bu yeni ve farklı deneyim ortamının etkilerine daha yoğun bir biçimde maruz kalmaktadır. Çeşitli amaçlar için sosyal medyayı kullanan gençler belki de farkında olmadan hayatlarının çoğu döneminde psikolojik şiddete uğramaktadır. Bu doğrultuda “*Sosyal Medyada Psikolojik Şiddetin Toplumsal Cinsiyet Boyutu*” başlıklı çalışmanın amacı psikolojik şiddetin sosyal medya boyutunu “*kadın ve erkek öğrencilerin sosyal medyada psikolojik şiddete maruz kalma/deneyim durumları, psikolojik şiddetin etkileri, psikolojik şiddetle başa çıkma düzeyleri ve tüm bunların kadın ve erkek açısından farklılıkları/benzerlikleri nedir?*” sorularını doğrultusunda ortaya koymaktır. Bu çalışma, üniversitede öğrenim gören gençlerin psikolojik şiddete maruz kalma durumlarını yapılan derinlemesine görüşmelerle çarpıcı bir şekilde bizlere söyleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Şiddet, Sosyal Medya, Üniversite Gençliği, Baskı, Tehdit

Abstract

All humanity is witnessing the spread and diversification of violence in all areas of society. The size of violence grows day by day. These various forms of violence, which are not only exposed by a single gender, continue to affect every age group. One of the concepts of this diversity that adds to the literature is psychological violence, which is defined as pressure, exploitation and threat that are systematically applied to emotions. Social media is the leading of places where psychological violence exists the most. Social media which is defined as an environment and opportunity in our time which is defined as a communication revolution is an environment where becoming different types and dimensions of violence at the social and individual level are different. Today, as social media platforms and the number of users increase and diversity, young people are heavily exposed to the effects of this new and different experience environment while using social media platforms more intensely. Young people who use social media for various purposes are undergoing psychological violence during most of their life, perhaps without realizing it.

In this respect, the aim of the study titled "Gender Dimension Psychological Violence in the Social Media" is revealing the social media dimension of psychological violence in the direction of these questions; “the situations of psychological violence exposure of women and men in social media, the effects of psychological violence, psychological violence levels of women and men and What are the differences/similarities as all of these? This study will tell us in striking way in-depth interviews of the psychological violence exposure of young people who study at the university.

Key Words: Psychological Violence, Social Media, University Students, Pressure, Threat

GİRİŞ

Trabzon’da 14 Şubat 2017 tarihinde gerçekleşen, 3 kadın öğrencinin sosyal medyada tartıştığı iki hemcinsini evlerine çağırarak darp etmesi haberi ulusal ve yerel medyanın gündeminde geniş yer buldu. Bu olayla bağlantılı sosyal medyada yer alan bir payla-

şım saniyeler içinde önce yerel sonra ulusal basının gündemini sarsan bir olay haline geldi. Sadece sosyal medyanın gücünü değil aynı zamanda bireyler üzerindeki etkisini göstermesi bakımından bu haberin içeriği, öznelere ve eylemleri doğrultusunda zaman, mekân ve bağlam noktasında şiddet ve özellikle psikolo-

jik şiddet kavramlarını bütünsel bir yaklaşımla araştırmanın önemine işaret ediyordu. Dolayısıyla bu çalışma, haberden yansıyan ve sosyal medyada yaşanan psikolojik şiddet boyutuna ve dahası yaşama kasteden bir ey-

leme ve eylemin suça dönüşmesine işaret eder. Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın sorununa dair alanyazındaki boşluğu doldurma gayretinin bir ürünüdür.



Şekil 1.Trabzon'da hemcinslerini darp eden öğrenciler ve kavga anından bir görsel

Kaynak: <https://www.61saat.com/bolgeisel/trabzon-da-universiteli-kizlarin-kavgasi-h388826.html>



Şekil 2.Kavga sonrası darp eden öğrencilerden birinin sosyal medya hesabından yaptığı paylaşım.

Kaynak: <http://www.posta.com.tr/trabzon-daki-dayakci-universiteli-kizlar-o-geceyi-anlatti-haberi-1268712>

1. PSİKOLOJİK ŞİDDETİ KAVRAMSALLAŞTIRMAK

"Yaşamak, bir ortamın çaresiz tutsağı olmaktır."

(Gasset, 1999)

Şiddet, Türk Dil Kurumuna göre "karşıt görüşte olanlara karşı kaba kuvvet kullanma, kaba güç" olarak tanımlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütüne (WHO) göre ise şiddet; yaralama, ölüm, psikolojik zarar, kusurlu

gelişim veya mahrumiyetle sonuçlanması olası olan veya sonuçlanan; birinin kendine, bir başkasına, bir gruba veya topluma karşı gerçek veya tehditvari fiziksel güç veya kuvveti kasten kullanımındır (WHO Şiddet Raporu, 2002). En genel tanımıyla ise şiddet, karşı görüşteki bir kişiye veya bir gruba yönelik, canını acıtma, yaralama veya öldürme amacıyla fiziksel güç kullanmak, karşı tarafta psikolojik zarara yol açabilecek eylemlerde bulunmaktır.

Şiddet kavramı, psikolojik, ahlaki, siyasi açıdan incelenebileceği gibi (Keleş ve Ünsal, 1996'dan aktaran; Kocacık, 2001:3), ekonomik ve hukuki bakımdan da incelenebilir (Kocacık, 2001:3). Fiziksel şiddet; karşıdakinin vücut bütünlüğüne zarar vererek ona acı çektiren her türlü saldırıyı kapsamaktadır. Tokat atmak, tekmelemek, yumruklamak, kolunu bükmek, boğazını kesmek ve sağlıksız ortamda yaşamaya mecbur bırakacak eylemlerde bulunmak birer fiziksel şiddet örneğidir. Cinsel şiddet; birini istemediği bir ortamda istemediği bir zamanda cinsel ilişkiye zorlamaya yönelik uygulanan şiddettir. Çocuk doğurmaya ya da doğurmamaya, kürtaja zorlamak, fuhuşa zorlamak; telefonla, mektupla veya sözlü olarak rahatsız edici cinsel içerikli davranışlar sergilemek cinsel şiddet örnekleri arasında sayılmaktadır. Ekonomik şiddet; karşıdakinin para harcamasını kısıtlamak, çalışmasına izin vermemek, onu zorla çalıştırmak, kontrol etmek veya cezalandırmak için ekonomik kısıtlamalar getirilmesini içeren, çoğunlukla kadınlar üzerinde kolayca uygulanan bir şiddet türüdür. Israrlı takip; Türkiye genelinde her 10 kadından 3'ünün maruz kaldığı şiddet türüdür. En yaygın ısrarlı takip biçimleri; sürekli telefonla arama, kısa mesaj, mektup veya e-posta gönderme ya da sosyal medya aracılığıyla takip etmedir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele 2016-2020 Ulusal Eylem Planı). Psikolojik şiddet ise; diğer bireyleri tehdit etme, hakaret etme, aşağılama, küçük düşürme, korkutma ya da tehdit etme, kişiye ya da çevresindekilere zarar vermekle

tehdit etme, söz ile taciz etme ve karar alma hakkı tanımama, bağırma ve şiddetli dil kullanma gibi davranışları kapsamaktadır (Türkiye'de Kadına Yönelik Aile içi Şiddet, 2009:35; Choja ve Nelson, 2016:7593). Leyman ise psikolojik şiddeti iş yeri terörü ile bağdaştırarak; "Bir ya da birkaç kişinin, tek bir kişiye sistemli olarak yönelttikleri etik dışı iletişim ile düşmanca davranışlarda bulunulması" şeklinde tanımlamıştır (Leyman, 1990'dan aktaran Yıldırım A.ve Yıldırım Y., 2010:560). Psikolojik şiddet, şiddet türleri arasında gerek günlük hayatta gerekse iş hayatında en fazla maruz kalınan şiddet türüdür. Dünya çapında her beş kadından ikisinin (%43) şimdiki veya eski hayat arkadaşından psikolojik şiddet gördüğü saptanmıştır.

Psikolojik şiddet, tacizci bir davranış biçimi olup özellikle alışılmış ve güç dengesi olmadığına başkalarını etkilemek için onları zorlama ya da onlar üstünde baskı kurmaktır. Çoğunlukla ırk, din ve dil gibi konularda sözlü taciz, fiziksel saldırı veya baskı yoluyla sürdürülmektedir. Psikolojik şiddetin üç temel çeşidi vardır: duygusal, sözel ve fiziksel. Genel olarak tehdit, şantaj ve aşağılama gibi baskı kurma yöntemlerini içermektedir. Psikolojik şiddet, insanların birbiriyle iletişim halinde olduğu herhangi bir ortamda meydana gelebilir. Dolayısıyla psikolojik şiddet, iletişimin kişiler arası, gruplar arası ve kitle iletişim hatta uluslararası iletişim sürecinde tanıklık edilen bir sosyal gerçekliktir.

2. KİŞİLERARASI İLETİŞİMİN YENİ PLATFORMU OLARAK SOSYAL MEDYA

Sosyal ağlar, kullanıcıların oluşturdukları içerikleri interaktif ortamda birbirleriyle paylaştıkları internet ortamlarıdır. Sosyal medya platformlarının karşıdaki kişiyle her an iletişim kurma şansı sağlaması, geribildirim imkânının diğer kanallara göre daha hızlı olması ve bilişim çağına ayak uydurmada sağladığı kolaylıklar onlara olan ilginin ve katılımın artmasına yol açmıştır. Sosyal medyanın, kullanıcılarına kendi içeriklerini ya-

ratma ve yorum yapabilme fırsatı vermesi onu geleneksel medya türlerinden ayıran önemli özelliklerindedir. Bu da beraberinde sosyal medya platformlarındaki profil sayısının giderek artmasına sebep olmuştur. Facebook, Twitter ve Instagram günümüzde en çok kullanılan sosyal medya platformları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal medya, günümüzde çoğu kişi tarafından haberleşme, bilgi edinme ve eğlenme gibi amaçlarla kullanılmaktadır. Sıkça kullandığımız bu sanal ortam; kitleleri bir araya getirmesi ve aralarındaki etkileşimi arttırması bakımından oldukça önem taşımaktadır (Vural ve Bat, 2010:3349). Psikolojik şiddet de iki kişinin karşılıklı iletişimde bulunulan her ortamda ortaya çıkabileceğinden sosyal medya, son yıllarda psikolojik şiddetle sık sık karşılaşılan bir platforma dönüşmüştür.

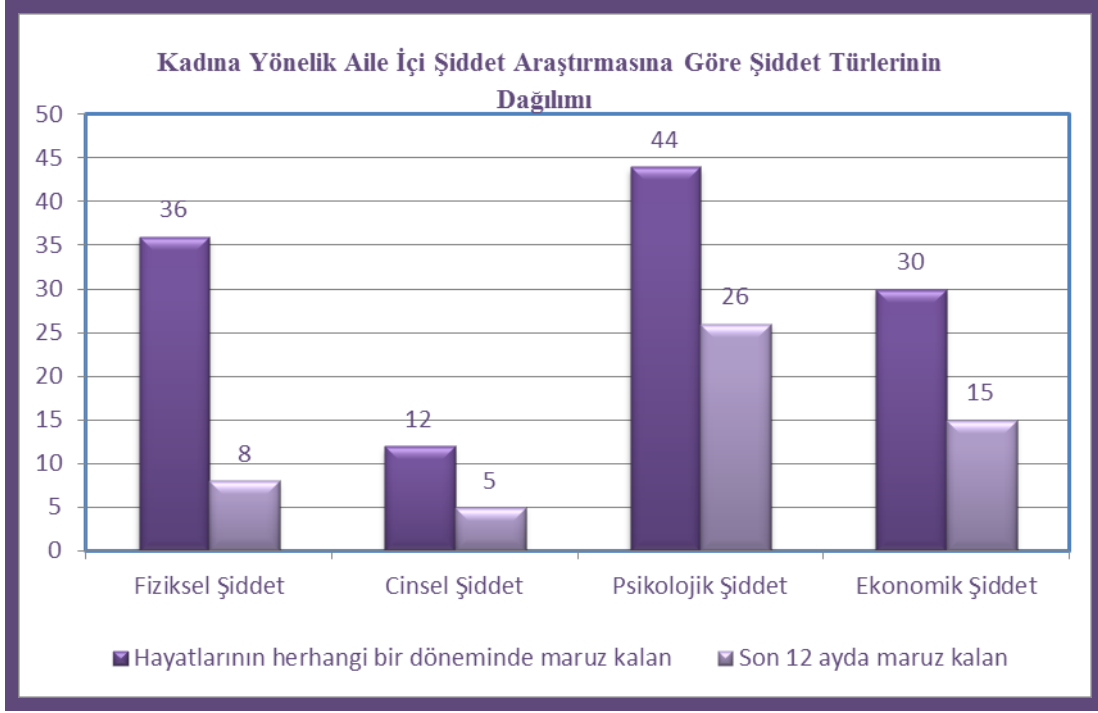
Türkiye’de düzenli internet kullanıcısı %94,4’ü erkek, %93,0’ı ise kadın olmak üzere %93,8’dir. Bireylerin interneti kullanım amaçlarına bakıldığında; sosyal medya üzerinden profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma %83.7 oran ile ilk sıradadır. Bu oranın %86,9’u erkek kullanıcılardan, %79,5’i ise kadın kullanıcılardan oluşmaktadır. Ayrıca kullanıcıların interneti; online haber, gazete veya dergi okuma amacıyla kullanma oranları ise; %68,2’dir. Yaş grubuna göre internet kullanım oranları incelendiğinde ise; %87.2 ile en yüksek oranın 16-24 yaş grubunda olması, gençlerin en aktif kullanıcılar olduğunun bir göstergesidir. Genç erkek kullanıcıların oranı %91,5, genç kadın kullanıcıların oranı ise %82,9’dur. Bu oranlara bakıldığında; erkeklerin kadınlara oranla daha aktif oldukları görülmektedir (TÜİK Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Araştırması, 2017).

3. SOSYAL MEDYADA PSİKOLOJİK ŞİDDETİN TOPLUMSAL CİNSİYET BOYUTU

Kullanıcıların kişisel bilgilerini, fotoğraflarını ve videolarını paylaştıkları sosyal ağ siteleri, psikolojik şiddetin kolaylıkla gerçekleşmesine olanak tanıyan ortamlardır. Sosyal medya platformlarında var olan taciz, hakaret, tehdit ve aşağılama gibi durumlar, uzun süredir psikologların, sosyologların ve sosyal hizmet uzmanlarının üzerinde durduğu bir konu olmuştur (Choja ve Nelson, 2016:7593). Çünkü sosyal medya; toplumsal davranışları ve diğer insan davranışlarını etkilemesi bakımından oldukça önemlidir (Şener ve Samur, 2013:512). Sosyal medya kanallarında karşımıza çıkan psikolojik şiddet, kullanıcıların baskı, tehdit, şantaj ve hakarete maruz kalması şeklinde gerçekleşmektedir.

Çevresinde olup bitenden haberdar olma ve sosyalleşme isteği insanoğlunun en belirgin özelliklerindedir. Teknolojinin gelişimi bu isteklerin internet ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirilebileceği ortamlar sunmuştur. Geleneksel medya gibi sosyal medya da insanlara bu imkânları sunarken aynı zamanda onları yönlendirir, tutum ve davranışlarının oluşmasına etki eder. Bu noktada, şiddetin tırmanışında medyanın ve özellikle sosyal medyanın etkileri tartışılmaktadır.

Şiddet, özellikle ruh sağlığının bozulmasında ciddi bir tehdittir. Ayrıca uzun dönemde yaşam kalitesi üzerinde olumsuz bir etki gücünün var olduğu da bilinmektedir. Şiddet denildiğinde ilk akla gelen fiziksel şiddet olsa da diğer şiddet biçimlerinden özellikle psikolojik şiddetin son derece yaygın olduğu ve ruh sağlığını diğer şiddet türlerine oranla daha çok etkilediği bir gerçektir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi özellikle kadınların aile içi şiddete maruz kalma oranları arasında tüm şiddet türleri içerisinde psikolojik şiddet en yüksek orana sahiptir.



Tablo 1. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 2016 Aile İçi Şiddet Raporu

Genel anlamda fiziksel şiddete maruz kalanların en çok kadınlar olduğu bildirildiği gibi psikolojik şiddete en çok maruz kalanlar da yine kadınlardır. İşyeri şiddeti (mobbing), aile içi şiddet, flört şiddeti, fiziksel ve cinsel şiddet mağdurları olarak gündelik yaşamda en sık karşılaşılan özneler kadınlardır. Tüm bu şiddet türlerinin ruh sağlıklarını bozmasının yanı sıra kadınlar, ayrıca psikolojik şiddete maruz kalmaktadırlar. Bunun en bariz örneği de 'özgür ortam' olarak tanımlanan sosyal medyadır. Bu noktada psikolojik şiddet, değişen iletişim tür ve yöntemleri ile yeni biçimlerde karşımıza çıkmaktadır.

4. YÖNTEME DAİR: SOSYAL MEDYADA PSİKOLOJİK ŞİDDETİN NEDENLERİ VE ETKİLERİNE ULAŞMAK

Geleneksel araştırma yöntemlerinin paradigmasına bir karşı duruş olarak nitel çalışmalar özellikle kadın çalışmalarında

kullanılan en etkili veri toplama yöntemlerinden biri haline gelmiştir. Kadına ait çoğu kez bastırılmış ve göz ardı edilmiş gerçekliklere pozitivizmin sınırlayıcı ve tümleyici doğasının dışında bir yanıt üretmek zorunluluğu aslında bir yönüyle sosyal olguların genel yasalar üretmek değil, bir durumun kendine özgü boyutlarının araştırılması ile anlaşılabilir (Putnam, 1983'ten aktaran Şimşek, 1994: 5). Aslında araştırılmak istenen konuya uygun yöntem seçilmesi gerektiğinden nicel ve nitel alanlar birbirini dışlayıcı değil, tamamlayıcıdır (Çokluk, vd., 2011:96).

Seçilen yöntemin araştırılacak konunun içeriğine bağlı olması zorunluluğu sosyal bilimlerde araştırma yöntemlerinin çeşitlenmesine yeni araştırma yöntem ve tekniklerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu yöntemlerden biri de görüşme yöntemidir. Görüşme yöntemi, araştırma konusuna uygun olarak algı, inanç, değer, tutum, davranışların, deneyimlerin amaçlı

ve kontrollü olarak derinlemesine sorgulanması yöntemidir. İnsanların ya da grupların psikolojik ve sosyokültürel özellikleri hakkında bilgi almayı, davranışlarının ardındaki nedenleri öğrenmeyi, katılımcıların bakış açılarına, yaşantılarına, ilgilerine, deneyimlerine, eğilimlerine, düşüncelerine, algılarına, duygularına, tutum ve alışkanlıklarına dair detaylı ve çok boyutlu nitel bilgi edinmeyi amaçlar (Akşit, 1992; Kroll, Barbour ve Haris, 2007, Stewart ve Shamdasani, 1990; Kitzinger, 1994, 1995; Krueger, 1994; Gibbs, 1997; Bowling, 2002'den aktaran, Çokluk, vd. 2011:96). Özünde insan deneyimlerine, öyküler, betimlemeler ve düşüncüleri ile bunların nasıl anlamlandırıldığına odaklanır.

Görüşme yöntemi, temelde yapılandırılmamış, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme olmak üzere 3'e ayrılır. Yapılandırılmamış görüşme kişi ile araştırmacı arasında doğal ve anlık gelişen, hatta görüşmenin yapıldığının bile fark edilmesidir. Yapılandırılmış görüşmeler anket tarzına benzeyen, kişilerin kendilerine ait bilgiyi sınıflandırmasına olanak sağlayan aynı soruların aynı biçimde aynı sözcüklerle sorulduğu, kapalı uçlu sorulardan oluşan formlardır. Yarı yapılandırılmış görüşmede ise yapılandırılmış görüşmeden daha esnek bir teknik uygulanır. Araştırma yapılacak kişilere sorulacak sorular önceden planlanmıştır. Fakat araştırmacı görüşmenin seyri ne göre anlık olarak kendi seçtiği, önceden belirlenmemiş sorular da yöneltebilir (Türnüklü, 2000:540-547) Bu çalışmada belirli bir oranda sistematik ve karşılaştırılabilir bilgiye olanak sağlama, esnek olma özellikleri dolayısıyla verimli bir araştırma tekniği olarak görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Görüşmelerin uyarlanabilir olma, fikirleri takip edebilme, açabilme, güdüleri ve duyguları ortaya çıkarabilme, özellikle neden

sorusuna yanıt bulabilme özelliği nedeniyle psikolojik şiddeti konu eden bu çalışma için en uygun veri toplama yöntemi olduğu görülmüş, psikolojik şiddetin kadın ve erkek genç bireyler üzerinde nedenlerini ve etkilerini ortaya çıkarmak için yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır.

Psikolojik şiddetin boyutlarını ortaya koyabilmek amacını taşıyan bir görüşme sürecinin başarısı katılımcıların görüşme esnasında yanıt verme potansiyellerine bağlıdır. Zira, "bir araştırma yöntemi olarak mülakat sürecinde elde edilecek verilerin geçerliliği ve güvenilirliği noktasında en önemli koşul bireysel temas kurabilme yeteneğidir" (Coşkun vd, 2015:94). Bireysel temas kurma potansiyeli bu doğrultuda çalışma kapsamında öncelikli ölçüt olarak belirlenmiştir. Bireysel temas kurabilmenin yanı sıra mülakat yapılacak öğrencilerin seçiminde ailelerinden uzakta yaşamaları, araştırmanın sorularına yanıt verme potansiyelleri, sosyal medya kullanıcı olmaları ve paylaşım sıklıklarının düşük olması unsurları dikkate alınmıştır. Paylaşım sıklığının düşük olmasının bir ölçüt olarak belirlenmesinin temel sebebi, paylaşım yapma gerekçelerinin psikolojik şiddet olarak öngörülmesidir. Öğrencilerin araştırma kapsamında sorulan sorulara yanıt verme kapasitesi baz alınarak son sınıf öğrencileri tercih edilmiştir. Sosyal medyada duygusal şiddeti toplumsal cinsiyet kavramı dolayımında ele almak eril bakış açısını ve cinsiyetler arası karşılaştırmaları görmeyi mümkün kılacağı için çalışmaya erkek öğrenciler de dâhil edilmiştir. Sosyal medyada yaşanan flört şiddetinin psikolojik boyutunu ortaya koyabilmek için öğrencilerin seçiminde flörtü olan ve Karadeniz Teknik Üniversitesinde öğrenim gören öğrenciler seçilmiştir. Bu durum çalışmanın katılımcı sayısı açısından sınırlılığına sebep olmuş-

tur. Bu doğrultuda 3 kadın 3 erkek toplam 6 üniversite son sınıf öğrencisi Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde öğrenim gören gençler arasından belirlenmiştir.

Görüşmeler, Mayıs 2017- Haziran 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılacak kişilere oluşturulan gönüllü katılım formları imzalatılarak, ses kaydı için kişilerden izin alınmıştır. Çalışmanın analiz kısmında, katılımcıların isimleri gizli tutulmuş, kadın katılımcılar K, erkek katılımcılar E olarak kodlanmış, her

bir katılımcı 1, 2 ve 3 olarak numaralandırılmıştır. Mülakatlar 40 dakika ile 1 saat arasında sürmüştür. Yapılan görüşmelerde Mehmet Şahin ve Feride Sançmış'ın "Üniversite Öğrencilerinin Akranlarıyla Yaşadıkları Psikolojik Şiddet Davranışlarının İncelenmesi" (2014) çalışmasında kullanılan sınıflandırmalar ve sorular temel alınmış olup, görüşme formunun oluşturulması aşamasında sorular detaylandırılıp genişletilmiştir.

Katılımcıların Öğrenim ve İnternet Kullanım Durumları					
Katılımcı ¹	Öğrenim Gördüğü Fakülte	Günlük İnternet Kullanma Sıklığı	Paylaşım Sıklığı	En Sık Kullanılan Platform	İnternet Kullanım Nedeni
K1	Fatih Eğitim Fakültesi	1-2 saat	Ayda 1 kez	Instagram	Bilgi Edinme
K2	Fatih Eğitim Fakültesi	30-45 dakika	Ayda 1 kez	Instagram	Bilgi Edinme Eğlence
K3	Fatih Eğitim Fakültesi	1-2 saat	2 günde 1	Instagram	Bilgi Edinme
E1	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	4 saat	Haftada 1	Instagram	Bilgi Edinme Ders Notlarına Ulaşma
E2	Fen Fakültesi	2-3 saat	Son 1 yıldır paylaşımı yok	Youtube	Eğlence Boş Vakit Geçirme
E3	Mühendislik Fakültesi	3-4 saat	Haftada birkaç kez	Instagram	Haberleşme Bilgi Edinme

Tablo 2. Katılımcı İnternet Kullanım ve Eğitim Düzeyi Analizi

Tablo 2'de yer alan verilere bakıldığında, katılımcıların çoğunluğunun en fazla kullandığı platformun Instagram olduğu, paylaşım yapma sıklıklarının 1 hafta ile 1 ay

arasında değiştiği, erkeklerin kadınlara göre sosyal medyada daha aktif olduğu ve çoğunun sosyal medyayı haberleşme ve bilgi edinme amaçlı kullandığı görülmüştür.

¹Tabloda kadın katılımcılar (K) erkek katılımcılar ise (E) harfi ile gösterilmiştir. K ve E harflerinin yanlarındaki rakamlar katılımcıları temsil etmektedir.

4.1. Sosyal Medyadan Şiddete: Gençlerin Kullanım, Deneyim, Maruz Kalma Durumları

Yeni iletişim teknolojileri sayesinde biranda hayatımıza giren ve her geçen gün etki ve kullanım olanakları ile yeniden deneyimlediğimiz sosyal medya, özellikle sosyolojik ve psikolojik etkileri açısından bakıldığında modern-postmodern ve meta-modern değişimler ve süreçlerde bireyin konumunu yeniden sorgulatmaktadır. Modern olmak Berman'a göre (1994) paradoks ve çelişkilerle dolu bir hayat sürmek demektir. "Modern olmak serüven, güç, coşku, gelişme ve dünyayı dönüştürme olanakları vadeden, bir yandan da sahip olduğumuz her şeyi yok etmekle tehdit eden bir ortamda bulmaktır kendimizi". Aynı durum etkileri ile deneyimlediğimiz sosyal medya için de geçerli olmaktadır. Bir yandan sınırsızlık ve zamansızlığıyla yeni serüvenlere kapı aralayan bir özgürleşme aracı diğer yandan gözetim toplumunun sistematik baskı aracı olma çelişkilerini içinde barındıran sosyal medya bir "medium" olmanın ötesinde bir devrime ad veren²gücü ile yeniçağı biçimlendiren başat aktörlerden biridir. Gerçekten de konu sosyal medya, kadın ve gençlik olduğunda bu paradoks ve çelişki özgürleşmek mi yoksa baskının yeni bir türü mü sorunsalını göstermektedir. Sözen'in (2001) modern toplumun gelişmeleri için sorduğu soruyu, bu kez, teknolojinin ve internetin yeni biçim, tür ve yöntemleriyle işlevselleşen, sosyal medyanın da kapsandığı bu yeni ve farklı toplum deneyimi ya da bir başka ifade ile meta-modernist toplumun gelişmeleri için sormak mümkündür: "Bu yeni toplum biçimi kadını risk ortamına mı iter, yoksa güvence altına mı alır?" Bu soru kadının özgürleşme/baskı kaynaklı psikolojik şiddet durumunun gerekçe-

rini ortaya koymaktadır. Zira yeniçağın risk ve güvensiz toplumunda koruyucu yapısı ile öne çıkan aile, kendisi için yaşanan hatta hayatın feda edildiği en temel değerlerden biridir.

Türk aile yapısını biçimlendiren geleneksel ataerkil kültürde reis ve yönetim-yargı odağı olarak tartışılmaz. Ailede babanın reisi-liği temsil, sorumluluk, korumacılık ve dayanışma ilişkisidir. Otorite ilişkisinin devamlılığı büyük ya da küçük erkek kardeş ile sağlanır. Ağabey hatta küçük erkek kardeş, annenin ve kız kardeşinin gözetiminden sorumlu tutulur. Akrabalık ilişkileri içinde de dayı, amca, kuzen gibi erkek bireyler bu otorite ya da tahakküm ilişkisine eklenir. Erkek arkadaş/sevgili olarak flört, bu korumacı ve sahipliğe dayanan ilişki biçiminde bir başka otorite olarak ortaya çıkar. Tüm bu baskı unsurları ile birlikte izleri görünmeyen psikolojik şiddetin aktörleri olurlar. Çünkü Türk kültürü, anne ya da kadını aile merkezli bir bakış açısıyla değerlendirir. Çalışma kapsamında gerçekleştirilen görüşme sonuçları bu korumacı ve baskıcı izlerin sadece aile değil, akraba, tanıdık, flört daha genel bir ifade ile çevre/toplum boyutlarını gözler önüne seriyor. Sosyal medyada hesabı olan ve aktif kullanıcı anne ya da babaya ya da akrabalara sahip genç kadınlar kendilerini özgür hissetmiyorlar. Örneğin, K1'in,

"Sosyal medyada paylaşım yapacağım zaman sürekli kendimi tartmak, filtrelemek zorunda kalıyorum. Çünkü erkek arkadaşım ve ailemle sorun yaşamak istemiyorum. Akraba baskısı en büyük neden. Sosyal medya hesaplarımı kapatmayı düşündüm ama onun yerine paylaşımalarımı azalttım."

İfadesi yaşanan baskı ve tehdit durumunu özetler nitelikte. Sosyal medyada ailesinden ve akraba/tanıdık çevresinden yaşları sebebi ile çok kişinin bulunmadığını söyleyen K2 ise bu kez doğrudan doğruya erkek arkadaşının sosyal medya hesaplarını takip ettiğini, hatta tepki verdiği, örneğin bazı fotoğrafla-

² Mısır'da Tahrir Meydanı'nda bir pazarcı gencin kendini yakmasıyla başlayan ve çok ani ve hızlı bir ivme ile bölgeye ve giderek tüm dünyaya yayılan halk eylemleri, sosyal medyanın gücüne işaret etmiş, sonrasında Arap Baharı ve sosyal medya devrimi olarak isimlendirilmiştir.

rını uygun bulmadığı için paylaşımlarını kaldırdığını söylüyor. K3 ise erkek arkadaşını paylaşım yapmadan önce bilgilendirdiği için sorun olmadığını, onun “paylaşma” dediği şeyleri de paylaşmadığını söylüyor. Kuzeninin, erkek arkadaşı ile ilgili paylaşımlar yapması sonucunda aile büyüklerinin bu durumu sorun ettiğini ve hoş bulmadığını söyleyen K3, kendisinin de bu sebeple erkek arkadaşı ile ilgili hiçbir paylaşım yapmadığını söylüyor. K3’ün sosyal medya paylaşımlarında yaşadığı duruma bakıldığında sorun yaşamamak için önce erkek arkadaşını bilgilendirmek, yani onayını/iznini almak, öte yandan erkek arkadaşı hakkında hiçbir paylaşım yapmayarak sorun yaşanmasını önlemek söz konusu. Tüm aile bireyleri sosyal medyada yeni olduğu için henüz sorun yaşamayan K3, baskının bir diğer türü ile karşı karşıya:

“Facebook’ta benim öğretmenlerim var. O yüzden yazdıklarına dikkat ederim. Bir keresinde bir yazıyı yazdıktan sonra yanlış anlaşılır diye silmiştim ama şu an içeriğini hatırlamıyorum. Zaten şu anda Facebook’ta paylaşım yapmamamın büyük sebebi budur. Çok fazla büyüğüm var, çok fazla hocam var. Saygısızlık olmasın diye paylaşım yapmıyorum.”

K3, bir sosyal medya hesabında paylaşım yapmamasının gerekçesini o mecrayı kullananların tanıdığı kişiler olmasına ve paylaşımlarını görünce onlara ilişkin saygısızlık kendine ilişkin ise sevgisizlik durumunun ortaya çıkmasına bağlıyor. Görüşmeye katılan tüm gençler gibi K3 de Instagram hesabının aktif bir kullanıcısı. Dolayısıyla, gençler tanıdık çevrelerinden yaş olarak kendilerinden büyük olanların aktif kullandığı Facebook hesabını özgürlüklerini kısıtladığı gerekçesi ile kullanmıyorlar. Yaş düzeyine bağlı olarak Facebook kullanım oranı da o ölçüde arttığı için dijital yerli kadınlar/gençler birbirleri ile baş başa kalacakları yeni mecralara yöneliyor, alternatif kanalları kullanıyor dolayısıyla görünür olabilmek için saklanıyorlar.

Dijital kimlikler konusunda belki de en çarpıcı örneklerden biri de aslında olmayan biri adına açılan ve “fake” yani “kurgu”

olarak nitelendirilen hesaplar. Başkası/yeni biri olmak için açılan/kullanılan bu hesaplar kişilerarası iletişimde daha önce bu ölçüde eş zamanlı, zaman, mekân, araç bağımsız deneyimlenmeyen farklı bir gerçekdışı iletişim biçiminin de kapısını açıyor ve bir başka denetim ve kontrol mekanizmasına dolayısıyla faili gerçek ve belli olmayan bir şiddet unsuruna dönüşüyor. K3’ün “Hiç fake hesap açtınız mı? sorusuna ilişkin yanıtı bu noktada çarpıcı; “Ben değil arkadaşım açtı ama onunla birlikte bende kullandım.” diyor ve kullanma amaçlarını “Bir arkadaşımızı denemek için kullandık.” şeklinde açıklıyor. Hemcins ya da karşı cinsin kendi gerçeğine yönelik kuşku, bireyi başka biri hatta hiç olmayan biri olarak ona karşı öznesi belli ama gerçek olmayan bir müdahale durumuna itiyor. Dahası sanal kimlikler, birbirlerini gerçek deneylerinin habersiz denekleri olarak kullanabiliyorlar.

Erkek katılımcılar için sosyal medyanın durumuna bakıldığında baskının aynı kaldığına fakat biçim değiştirdiğine tanık olunur. “Ötekiler”in ne düşündüğü ya da ne söyleyeceği erkekler için de dikkate alınması gereken ve paylaşımlarını kısıtlayan önemli bir etmendir. Çalışma kapsamında görüşülen erkek katılımcılardan E1 bunun düşünülmesi gerektiğini çünkü yapılan bir paylaşımın insanların uzaklaşmasına sebep olabileceğini söylüyor. Yalnızlaşma bu yönü ile önemli bir korku, yalnız bırakma ise önemli bir baskı unsuru. Düşünmeden yaptığı bir paylaşım yüzünden kız arkadaşı ile sorun yaşadıklarını dile getiren E1, olayı şöyle anlatıyor:

“Kız arkadaşım ile konuşuyorduk. O gün bir arkadaşıyla buluşacaktı. Çok uzun süredir görmediği bir arkadaşı. O gün içerisinde Instagram’dan bir hikâye paylaştılar. Daha sonra, ben tabi bu fotoğrafı gördüm. Fotoğrafı gördüğümde bu benim için büyük bir sorun oldu. Çünkü orada ailesi ve arkadaşları bulunuyor. Bir erkekle -benim tanımadığım bir erkekle- (ben bu konuda çok titizim biraz da kıskanç birisiyim) çok samimi bir fotoğrafını gördüm. Bu benim için çok büyük sorun oldu. Hatta buraya gelmesini istemiyordum ama büyük kavgaya dönüştü. Bu konuda hiç anla-

şamadık. Ben çünkü dikkat ediyorum. Herhangi bir kızla samimi bir fotoğraf paylaşmamaya çalışıyorum. Ama kendisi bunu yaptığı için (tabi kendi özel hayatı var bunu sorun etmiyorum) ama dediğim gibi orada bir erkekle samimi fotoğrafı benim için büyük bir sorun."

E1'in ifadesi kadın ve mülkiyet ilişkisi bağlamında ele alındığında son derece çarpıcı. Kadının başka bir erkekle ölçütlerini erkek arkadaşı olarak kendisinin belirlediği ve samimi olarak nitelendirdiği bir başka erkekle fotoğraf çekirmesi, buna aile ve arkadaş çevresinin tanıklık etmesi "kavga" olarak nitelenen sınırları belirsiz şiddete dönüşebiliyor. Üstelik çevresinde sosyal medya üzerinden psikolojik şiddete maruz kalan tanıdığı olup olmadığı sorulduğunda; "Evet var. Bir kız arkadaşım var okuldan. Eski sevgilisi Facebook, Instagram'dan fake hesap oluşturup sürekli tehditler veya fotoğraflar paylaşıyor. Kendisi de tedirgin oluyor tabi." yanıtını veriyor. Bu noktada söylem düzeyinde flört/sevgilisinden "kız arkadaşım" diye söz eden E1'in sosyal medyada kendi kız arkadaşına yönelttiği baskıyla ortaya çıkan psikolojik şiddetin farkında olmadığı, psikolojik şiddet algısının doğrudan tehdit içerikli mesajlar ile mahremiyeti ifşa eden görsellerden oluştuğu anlaşılıyor. Mülkiyet konusunda bir diğer çarpıcı örnek ise E2'nin anlattığı iki olayda görülüyor:

"Köyden tanıdığım kişilerin yaşadığı bir olay var. Adam sadece eski kız arkadaşına sosyal medyadan yazıyor. Kızla biraz sohbet ediyorlar ama meğer kız evlenmiş ve konuşmayı kocası görüyor ve kocası o adamı pompalı tüfekle çarşıda kovalıyor."

"Olay iki arkadaşım arasında oldu. Kız meselesi. Kız biri ile sevgiliyken diğeri ile de sosyal medyadan yazışıyor. Daha sonra sevgilisi olan kişi öğreniyor. Önce sosyal medyadan yazışıyorlar. Sonra bıçaklarla kavga için buluşuyorlar. Facebook üzerinden birbirleriyle irtibata geçip kavga için buluşuyorlar. Haberimiz oldu da zor ayırdık."

Bunlar, özellikle köy yaşantısına yabancı görünümlü sosyal medyanın biçim ve

içeriğinin farklı iletişim biçimleri olan farklı bir topluluk oluşturduğunu buna karşın kent ya da kır yaşantısının etkilerinden bağımsız olmadığını göstermesi açısından son derece önemli örneklerdir. Üstelik pompalı tüfek, bıçak gibi şiddet araçlarına ve hedefine bakıldığına cana kast edilmesi durumu söz konusudur. "Zor ayırdık" ifadesi durumun ciddiyetini gösterir niteliktedir. Öznesi erkek, nesnesi kadın olan bu ilişki deneyimleri, kadının nesneleştirilmesi ve bir meta olarak görülmesinin çarpıcı örnekleridir.

E3 için de paylaşım yaparken diğer insanların "ne diyecekleri" önemli. Özellikle ailesinin ve kız arkadaşının kendi paylaşımları sonucunda vereceği tepkilerin paylaşımlarını kısıtladığı anlaşılıyor. E3 şöyle diyor:

"Düşünmek zorundayım. Çünkü hem ailem görüyor paylaştıklarımı hem de kız arkadaşım. Mesela çok samimi olmadığım bir kız arkadaşımın fotoğraf paylaşmıyorum. Hatta hemen hemen hiçbir kızla diyebilirim. Çünkü eğer ben paylaşırsam o (kız arkadaşı) da başka erkeklerle paylaşabilir diye düşünüyorum. Ayrıca ailem sigara kullandığını bilmiyor. Paylaştığım fotoğraflarda herhangi bir sigara görselinin olmadığına emin olmam gerekiyor. Bazen beni etiketleyen arkadaşlarımı uyarıyorum hatta. Sigara olan fotoğrafları ailemin görmemesi lazım çünkü"

E3'ün başka bir kız arkadaşısıyla fotoğraf paylaşmamasının nedeni kız arkadaşı yani flörtünün de başka bir erkekle fotoğraf paylaşma olasılığıdır. Bir başka açıdan bakıldığında bu olasılık, üzerinde karşılıklı konuşulup verilen bir karar sonucu beliren bir olasılık değil, sadece erkeğin düşüncesinde şekillendiği bir olasılık. Öte yandan sigara konusu ortaya çıktığında verilebilecek tepkinin ne olabileceği ise katılımcı tarafından belirtilmemiş.

Özellikle "sorun yaşamak" olarak ifade edilen gündelik yaşantı içinde kişinin iç huzuruna yönelik tehdit ve bu tehdidin öznelere, "sorun yaşamamak" için, bilerek ya da bilmeden psikolojik şiddetin faileri haline

dönüşüyorlar. Sosyal medyada yaşanan sorunlarda kıskançlık ise her iki cins için önemli bir motivasyon unsuru. Bu da bizi yeniden bir yandan “sahip olma” ve “ait olma”nın güvencesini yaşarken öte yandan “kaybetme” ve “yalnız kalma”nın yarattığı baskıya götürüyor. Bu duruma bir direnç olarak aile düzeni içinde rekabetçi ya da ayrıştırıcı değil, tamamlayıcı, paylaşma temelli, hakkaniyet ölçülerinde eşitlikçi bir düzenin hâkim olması, aile bireylerinin karşılıklı ilişkilerini güçlendirmeyi sağlayabilir.

4.2. Özgürlük/Sistemik Baskı (İmkân, Mekân, Aracı) olarak Sosyal Medya: Bir Ekonomi-Politik De-ne-y-imi

“Sağlıklı siyaset, özgürlüğü yaymaya devam ettikçe, tüm insanoğlu, kadınları da içine alarak daha bilge ve erdemli olacaktır(Wollstonesraft, 2007:57).”

Siyasal sistem tüm taleplerin, beklentilerin, isteklerin karar ve uygulamalara dönüşmesini sağladığından, bireye dair olan ya da onu etkileyen her konu siyasetle bağıntılıdır (Yalın, 2009:15). Bireyin siyasete ilişkin algısı ise siyasal kültür tarafından biçimlendirilir. İnanç, değer, gelenek ve göreneklerin de içinde yer aldığı siyasal kültür sistemi siyasal katılıma dair ipuçlarını da içinde barındırmaktadır. Geleneksel ataerkil aile ilişkileri, baba, eş ya da kardeşin politik baskısı, kadının politikaya ilişkin katılımının engellenmesi sonucunu doğurmaktadır (Çakır, 1997:141). Oysa siyasal katılım, demokrasi kavramının özünü oluşturan bir kavramdır. Kadının her şeyden önce katılım süreçlerinde bir güç olarak ortaya çıkması ya da hiç değilse bu güçler tarafından desteklenmesi karar alma süreçlerine katılmasını destekler. Özellikle ülkemizde yaşanan duruma bakıldığında gerek toplumun kadına gerekse kadının siyasal alana ilişkin algısının özgüven yitimine neden olduğu, bunun da siyasal alana karşı ilgisizlikle sonuçlandığı görülmekte ve bu durum eril gücün ya da iktidarın lehine bir kazanım sunmaktadır³.

³Türkiye’de kadınların siyasal karar süreçlerine katılımına dair istatistikler ve karşılaştırmalı ülke verileri

Kamuoyu oluşturma ve katharsis- arınma⁴ sağlama yönü ile sosyal medya siyasal katılım açısından son derece etkin ve verimli olabilecek bir potansiyel sunmaktadır. Yaşanan gerçeklere bakıldığında ise özellikle gelecek kaygısı ve ekonomik beklentiler doğrultusunda belirlenen sosyal medyada siyasal katılma durumu suskunluk sarmalı⁵ ve dahası siyasal yabancılaşmaya neden olmaktadır. Örneğin K1 sosyal medyada yaptığı bir siyasi paylaşım yüzünden tartışma yaşadığı olayı şöyle anlatıyor: *“Lise birinci sınıftayken siyasi bir şey paylaşmıştım. Paylaşımın altına sınıf arkadaşlarımdan bir tanesi (farklı görüşten biriydi) kendi görüşünü belirten fakat alaycı bir yorum yazmıştı. Onun arkasından olay büyümüştü.”* Kendi paylaşımının altında yapılan yorumlar sonucunda farklı insanların tartışmaya girdiğini açıklıyor. *“Herhangi bir paylaşımınızı kaldırdığınız oldu mu?”* diye sorduğumuzda, *“Evet, geçtiğimiz 15 Temmuz döneminde paylaştığım bir şeyi babamın uyarıları sonucunda kaldırmıştım.”* diyor. Babasının uyarılarının sebebinin öğretmenlik mesleğini icra edecek olmasına bağlıdır:

“Atanma çabam olacak, atanmasam bile üzerimde farklı bir etiket oluşmaması için. ...Kendimi geri çekiyorum. Çekemediğim zamanda ailem veya çevremdeki kişiler tarafından aslında koruma amacıyla yapma etme gibi söylemler sonucunda kaldırmak zorunda kaldığım oluyor.”

K2de gelecekteki mesleğini düşün-

inçin bkz. KA-DER, Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı, Siyasette ve Karar Alma Süreçlerinde Kadın Çalışma Grubu, İstanbul, 14-15 Haziran 2003.

⁴ Türkçeye arınma olarak çevrilen Katharsis, sözcüğünü ilk olarak tragedyanın seyirciye etkisini tanımlamak için Aristoteles kullanmıştır. İletişim kuramlarında izleyenin, metin ile birlikte kendi gerçekliğinden uzaklaşması ve doyuma ulaşması anlamında kullanılmaktadır.

⁵Elizabeth NoelleNeumann’ın Suskunluk Sarmalı kuramı, kitle iletişim araçları ile kamuoyunda güçlü bir biçimde ifade edilen görüşlerin egemen görüş haline dönüşmesini ve dışlanmak korkusuyla seslendirilmeyen alternatif görüşlerin güçsüzleşmesi ve söze dönüşmediğinden giderek yok sayılmasını ele alır. Suskunluk sarmalı kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Neumann Elizabeth Noelle, Kamuoyu: Suskunluk Sarmalının Keşfi, Dost Kitabevi, Ankara:1998.

rek paylaşımlarını kaldırdığını, siyasi içerik paylaşmamaya dikkat ettiğini belirtiyor. "Bu konuda bir baskı mı hissediyorsunuz?" diye sorulduğunda;

"Daha çok duyduğum şeylerden dolayı böyle hissettim. Daha çok çevremden siyasi paylaşımların sosyal medyada daha etkili olduğuna dair şeylerdi ve daha sonrasında memur olacağım için bunun beni etkileyebileceğini düşündüm. Bu yüzden kaldırdım" yanıtını veriyor. K2 ayrıca ablasının arkadaşının yaşadıklarını da anlatıyor: "Sosyal medyada bir şey paylaşmıştı, onun yüzünden, hatta mesleğinden atılma boyutuna kadar gelmişti olay..." diyor.

K3 ise ablasının sosyal medyada yaptığı bir paylaşım yüzünden yaşadığı sorunu şöyle anlatıyor:

"Benim ablam öğretmen. Öğrencileriyle fotoğraf koymuştu. Barış işareti vardı ama iki tane olunca anlamı başka oluyormuş. Ablam bunu bilmiyordu. Bunun sonrasında 'sen nasıl öğretmensin, atılırsın' şeklinde uzun bir yazı yazılmıştı ablama. Ablam çok etkilenmişti hatta fotoğrafı silmişti. Hala anlamadı, atandığı yerde öğrendi işaretin manasını."

Özellikle K1'in "etiket oluşmaması için... Kendimi geri çekiyorum" ifadesinde belirginleşen ifade etiketleme kuramının izleri vardır. Becker'a göre, toplumun normlarını ve değerlerini tehdit eden sosyal olmayan davranışlar, suçluluk veya sapkınlık olarak ifade edilir. Toplumsal gruplar ihlali sapkınlık oluşturan kurallar yaratarak ve bu kuralları belirli kişilere uygulayıp onları dışarıdakiler olarak etiketleyerek uygulurlar. Sapkın kişi, etiketin başarılı bir şekilde uygulandığı biri; sapkın davranış, insanların bu şekilde etiketlediği davranıştır (Becker, 1963'ten aktaran Slattey, 2003:216). Dolayısıyla bireyler toplumsal değerleri tehdit eden etiketlemesine maruz kalmamak için kendilerini geri çekerler. Bu ifadeler, sosyal medyanın yeni ve özgürlükler medyası olarak aslında konu baskı olduğunda geleneksel ortam ve medyadan hatta toplumsaldan bağımsız ele alınamayacağını göstermek-

tedir.

Siyasal alanın demokrasinin gereklerine göre düzenlenmesinin en önemli koşullarından biri ifade özgürlüğüdür. Özellikle bir sonraki adımlarını iş ve aş kaygısının belirleyeceği son sınıf öğrencileri gelecek kaygısı ya da korkusunun hâkim olduğu bir siyasal kültürde bu kez kendilerini psikolojik şiddetin siyasal ve ekonomi boyutunda buluyor, kendilerini bir kez daha sorun yaşanmasın diye ifade edemiyor, kendi olamıyorlar. Bu durum erkek katılımcılar için de benzer bir özellik göstermektedir. Facebook'da düşüncelerini pek fazla paylaşmak istemediğini ifade eden E3, siyasi düşüncelerin Facebook ortamında paylaşılmasını doğru bulmadığını söylüyor. Bu düşüncesinin sebebini ise şu şekilde açıklıyor:

"Siz onu paylaşıyorsunuz diye, seviyorsunuz diye başkasının da sevmesi gerek değil... Biraz da bunu kendinize saklasanız daha iyi olur... Çünkü bazı insanlar bu işin dozunu kaçırabiliyor. Hakaret seviyesine getirebiliyor."

Fake hesap konusunda E2 çarpıcı bir örnek veriyor:

"Psikolojik şiddetten dolayı kişi görüşünü söyleyemiyor, niye devlette çalışıyor, atılma riski var her an. Fake hesap açmak; görüşlerini söylemek, paylaşmak istiyor... Çünkü bizde parti desteklemek takım tutmak gibi oluyor."

Paylaşım yaparken diğer insanların düşüncelerine dikkat ettiğini belirten E1, 4 yıl önce yaptığı siyasi içerikli paylaşım sonucu, bir arkadaşıyla sorun yaşadığını ve o zamandan beri siyasi içerikli paylaşım yapmadığını da sözlerine ekliyor. Bu olay sonucunda Facebook üzerinden tehdit aldığını, cevap verdiği için karşı tarafın daha da sinirlendiğini ve çalıştığı yere gelip iş çıkışında kendisini darp ettiklerini anlatıyor. Bu tür bir fiziksel şiddete varan öfkenin, tahammülsüzlükten ve (güçlü/güce) sahip olmadan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Başka türlü düşünme ihtimallerini ve ifadelerini ortadan kaldırmak konu sosyal medya olduğunda baskı, sömürü ve tehdidi,

dahası cana kast eden kontrolsüz şiddet olasılıklarını da ne yazık ki beraberinde getirmektedir.

Özellikle iş tehdidi açısından bakıldığında iktidar ilişkileri olarak değerlendirilen siyasetin ev içinde sürdürülmesi anlamında “Özel olan politiktir”e “özel olan politiktir ve politik olan iktisadidir, öyleyse kişisel olan sadece politik değil aynı zamanda ekonomiktir”i (Pujol, 1995:19) eklemek gerektiğini yanıtılmaktadır⁶.

4.3. İleti(ş)i(m) ve Mücadele: Etkilerle Başa Çıkma

“Mekân yansız ve edilgin bir geometri değil, üretilen ve yeniden üretilen mücadele alanıdır” (Lefebvre, 1991:36-39)

Sosyal medya üzerinden psikolojik şiddete maruz kaldıklarında, kadın öğrenciler, önce bunu kendi başlarına çözmeye çalıştıklarını, çözemedikleri zaman ailelerine ve

erkek arkadaşlarına durumu anlatarak yardım istediklerini, daha ciddi bir sorun olduğunda ise, savcılığa şikâyet edebileceklerini düşündüklerini söylemişlerdir. Sosyal medyada yaşanan olumsuz durumlarla mücadele bu imkânların ne olduğunun bilinmesi ile mümkündür. Kadın öğrencilerin görüşmelerinde sorun yaşandığında haklarının ne olduğunu araştıracaklarını söylemeleri, bu hakların ne olduğuna henüz vakıf olmadıklarını düşündürmekte, erkek arkadaşlarını hem sorun yaşayabilecekleri hem de sorunu çözebilecek bir aktör olarak konumlandıkları görülmektedir. Bu tanımlayışın ardyöresinde kadının kendini erkeğe göre tanımlaması ve konumlandırması bulunur. Sosyal medyada yaşadıkları olaylara kadın öğrenciler daha duygusal yaklaşmakta, yaşanan üzüntünün boyutları ise paylaşımlarını kısıtlamalarına neden olmaktadır. Sosyal medya üzerinden psikolojik şiddete maruz kaldıklarında, bundan çok etkilenmediklerini, sorun yaşadıklarında bu sorunları kendileri çözmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Herhangi bir uzmandan veya ailelerinden yardım istemeyeceklerini de belirtmişlerdir.

Öyle görünüyor ki kadınlar, sorun yaşamamak için ya aile, flört, akraba, tanıdık doğrultusunda paylaşım yapıyor ya da paylaşım yapmadan sadece izleyen tüketicilere dönüşüyorlar. Bunun sonucunda edilgenliğe mahkûmiyet yani pasifize olmuş bireylere, eyleyen değil izleyen hale dönüşüyorlar. Burada temel mesele, ne kadar paylaşım yapıldığı neyin paylaşıldığı değil paylaşırken dolayısıyla etkileşim kurulduğunda ne kadar özgür hissedildiği oluyor.

SONUÇ

“Kadın olarak doğmak, erkeklerin mülkiyetinde olan özel çevrelenmiş bir yerde doğmaktır. (...) Kadın, olduğu ve yaptığı her şeyi gözetlemek zorundadır. Erkeklerle nasıl görüldüğünü, onun yaşamında başarı sayılan şey açısından son derece önemlidir. Kendi varlığını algılayışı, kendisi olarak bir başkası ta-

⁶ Ekonomi biliminin önde gelen kuramcılarında Pujol, ekonomide kadın kimliğini “evli, bağımlı, anne, üretken ve rasyonel olmayan” biçiminde tanımlamıştır (1995:18-26). Pigou, Becker, Edgeworth, Marshall, Jevons gibi diğer ekonomistler ise kadının iş piyasasında var olmasının her şeyden önce ailenin kararına bağlı olduğu, bunun yanında ekonomik refaha bir katkısının olmadığı hatta ulusal refah ve hane halkının faydası üzerine olumsuz sonuçlar doğurabileceği, aile yaşantısını bozabileceği, ev işlerini yapmak ve çocuk yetiştirmek üzerinde olumsuz etkileri olacağı; kadınların istihdamı ile bebek ölümleri arasında ciddi bir ilgi olduğu; annelerin çalışmasının yasaklanması ve kadın işçi ücretlerinin düşürülmesi hatta kadın işgücünün niteliksiz olduğu için erkeklerden az ücret alması gerektiği; kadınların eşit işe eşit ücret, ayrımcılığın engellenmesi ve olumlu ayrımcılık gibi yasal düzenlemelerle korunması ve desteklenmesinin piyasanın yapısını bozacağı ve aksaklıklara yol açacağı; kadınların anne ve eş rolleri gereği rasyonel olmadıklarını, ekonomik yapı içinde erkekler bağımsız bireylerken kadınların bağımlı aile ferdi oldukları, dolayısıyla aile bütçesi gibi kararları alabilecek yetkinlikte olmadıkları, bu nedenle kararların eşler tarafından alındığı gibi görüşlere sahiptirler (İşler, 2010’dan aktaran Erzen&Yalın, 2012:43). Bu görüşlerin de etkisiyle evrenselleşen erkek ekonomi (Serdaroğlu&Özkaplan, 1997:128-131) düşüncesine karşı yaklaşım ise ekonominin yalnızca piyasa koşullarının tanımladığı kamusal alanın dışında özel alan ya da aile, ev içi ilişkiler gibi kurumsal yapıların da dâhil edildiği bir alan ve karşılıklı ilişkiler bütünü olarak ele alınması gerektiğine ilişkin yaklaşımdır (Strassmann, 1995:1).

rafından beğenilme duygusuyla tamamlanır. (...) Erkekler davrandıkları gibi, kadınlar göründükleri gibidirler. Erkekler kadınları seyredeler, kadınlarsa seyredilişlerini seyredeler. (...) Böylece (erkeklerin mülkiyetinde olan özel alanda doğan kadın kendisini bir nesneye – özellikle görsel bir nesneye – seyirlik bir şeye dönüştürmüş olur (John Berger)."

İletişim devriminin her geçen gün biçim ve içeriğinin değiştiğine, etkisinin arttığına dahası toplumsal, felsefi, psikolojik ve ekonomik açıdan yeni bir kültürün doğuşuna tanıklık etmekteyiz. İlişkilerin zaman, mekân ve bağlam bağımsız "yeniden" tanımlandığı "yeni" medyanın sunduğu olanaklar bir yanı ile sınırsızlaşmaya zemin hazırlarken diğer yandan "yeni" sınırlar çizmektedir. Görüntü tahakkümünün en yoğun temsillerini sosyal ağ hesaplarının görsellerinde deneyimleyen bu çağın insanı, nomofobi (telefonsuz kalma), fomo (gelişmeleri kaçırma korkusu) gibi yeni korku türleri ile spiteesim (nispetizm), gösterişçilik gibi sosyal medyada mutsuzlukların, yalnızlıkların ve çatışmaların gizlendiği yeni algı yaratma biçimleri ile karşı karşıya. Dahası, bu korku ve algı üretim biçimi "dijital", "sosyal" ya da "yeni" ön adları ile sunulan medyanın birey-toplum ya da daha sınırsız bir ifade ile küresel ve geri dönülemez boyutta yayılımı söz konusu. Meseleye kadın ve erkek açısından bakıldığında ise şiddetin doğası baskın olmayı ve baskı kurmayı özünde güçlü-güçsüz üzerine var olan bir ilişkiyi gerçekleştirdiğinden aslında "dijital", "sosyal" ya da "yeni"nin geçmiş iletişim ve ilişki biçimlerinde bir değişiklik olmadığı görülmektedir.

Castels'in (1996), vurguladığı "Kitle toplumundan ağ toplumuna geçiş"i belki de en iyi tanımlayan "sanal" sözcüğüdür. Görece özgür ve sınırsız ağ toplumunda-çünkü sanallik -miş gibi duyumsanır- kadın ya da erkeğin deneyimleri siyasal, toplumsal, bireysel düzlemde baskının boyutlarının devam ettiğini,

"gerçek kimliği", "kendi gerçeği" ile ya da "kendi olarak" var olabilmek sorununun daha yoğun hissedildiğini göstermekte, maruz kalma düzeyi yaşanan psikolojik şiddetin düzeyi ile doğru orantılı olmaktadır.

"Dijital", "sosyal" ya da "yeni" olan derken aslında bireyin/toplumun düşünce ve duygu dünyasında "yeni"nin sadece araç olarak var olduğu anlatılmak istenmektedir. Baskının türü, biçimi, tekniği, aracı değişmiş; kendisi ve hissettirdiği aynı kalmıştır. Deneyimler ve tanıklıklar özgürlüğün sınırlarını belirliyor. İronik biçimde sosyal medyada ne kadar varsanız farkına varmadan sömürü, baskı ve şiddeti o kadar çok hissediyor yok o kadar oluyorsunuz.

Bilginin özünü görüntünün tahakkümünün oluşturduğu düşünülürken Giddens'in(2004) "mahremiyetin dönüşümü" olarak tanımladığı bir yanı ile "yeni ifşa", konu kadın olduğunda ironik bir biçimde çok daha sarsıcı etkiler yaratmaktadır. Bu deneye hazırlıksız yakalanan kadın, "evin içine girmeyen siyaset gerçek dışıdır" temel ilkesinden yola çıkarak iktidar ve güç ilişkilerini bir kez daha ve bu kez daha yoğun ve sistematik bir biçimde deneyimlemektedir. Çünkü teknoloji tarafsız değildir. Teknoloji, egemen toplumsal yapı ve ilişkileri-tabii ki cinsiyetçi ilişkileri de – yeniden üreten araçlardır (Binark&Bek, 2010:203). Foucault'un(1992) gözetleme toplumunda tasvir ettiği görmenin kurduğu tahakkümün iktidarı ve güç dijital, sosyal ya da yeni medya aracılığı ile her an ve mekânda deneyimlenerek, yeniden üretilerek, yeniden yeni sınırlar tanımlayarak, bireyin kendi olma olanağını kendi eliyle elinden almaktadır.

KAYNAKÇA

- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet*, Ankara: Elma, Erişim Tarihi:20.04.2017.
- Berger, J. (1995). *Görme Biçimleri*, Çev. Yurdanur Salman, 6. Baskı, İstanbul: Metis

- Yayınları.
- Berman, M. (1994). *Katı Olan Her şey Buharlaşıyor*, Çev. Ümit Altuğ-Bülent Peker, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Binark, M. ve Gencil Bek, M. (2010). *Eleştirel Medya Okuryazarlığı*, 2. Baskı, İstanbul: Kalkedon Yay.
- Castells, M. (1996). *Ağ Toplumun Yükselişi 1, Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*, Çev. Ebru Kılıç, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yay.
- Choja, O. ve Nelson O. (2016). "Psychological Violence and the Bane of Cyber-Harassment Against Women: An Experiential Inquest on Facebook", *Gender & Behaviour*, 14(3): 7592-7594 <https://www.ajol.info/index.php/gab/article/view/153102>, Erişim Tarihi: 17.04.2017.
- Coşkun, R vd. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamaları*, 8. Baskı, İstanbul: Sakarya Kitabevi.
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin Doğuşu*, Çev. M.A.Kılıçbay, Ankara: İmge Kitapevi.
- Gasset Ortega, Y. (1999). *İnsan ve Herkes*, Çev. Neyire Gül Işık, 2. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çakır, S. (1996). *Osmanlı Kadın Hareketi*, 2. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- Çokluk, Ömay, vd. (2001). "Nitel Bir Görüşme Yöntemi: Odak Grup Görüşmesi", *Kurumsal Eğitim Bilim*, 4 (1): 95-107, www.keg.aku.edu.tr, Erişim Tarihi: 28.07.2017.
- Eroğlu Yalın, B. (2009). *Siyasal Değer: Siyasal olanın İletişimi ve Değer Kabul Ettiklerimiz*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Erzen Ünal, M. ve Eroğlu Yalın, B. (2012). *Metropol Kadınları*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Giddens, A. (2004). *Modernliğin Sonuçları*, Çev. Ersin Kuşdil, 3. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları.
- <https://www.61saat.com/bolgeyel/trabzon-dak-universiteli-kizlarin-kavgasi-h388826.html>, Erişim Tarihi: 09.04.2017.
- <http://www.posta.com.tr/trabzon-dakidayakci-universiteli-kizlar-o-geceyi-anlatti-haberi-1268712>, Erişim Tarihi: 09.04.2017.
- İşler, R. (2010). "Feminist İktisadın Geleneksel İktisada Metodolojik Açından Getirdiği Eleştiriler", *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2 (1), <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/56640>, Erişim Tarihi: 20.07.2017.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. www.kadininstatusu.aile.gov.tr, Erişim Tarihi: 28.09.2017.
- Kocacık, F. (2001). "Şiddet Olgusu Üzerine", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (1): 2-3, <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/88.pdf>, Erişim Tarihi: 15.04.2017.
- Leymann, H. (1990). "Mobbing and Psychological Terror At Work Places", *Violence Vict*, 5(2): 119-126, <http://www.mobbingportal.com/leymannmain.html>, Erişim Tarihi: 22.05.2017.
- Oğuz, H. Ş. (2012). "Alanda Bir Kadın", *Fe Dergi*, 1: 64-80, http://cins.ankara.edu.tr/7_6.html, Erişim Tarihi: 18.06.2017.
- Özerkmen, N. (2012). "Toplumsal Bir Olgularak Şiddet", *Akademik Bakış Dergisi*, 28: 2-7, <http://www.akademikbakis.org/eski-site/28/25.htm>, Erişim Tarihi: 22.05.2017.
- Özdemir, M. (2014). "Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1): 323-343.
- Pujol, M. A. (1995). "Into the Margin" içinde E. Kuiper & J. Sap (der.), *Out of Margin: Feminist Perspectives on Economics*, Routledge: New York, 17-34.

- Serdaroğlu, U. ve Özkaplan, N. (1998). *İktisat ve Toplumsal Cinsiyet (İktisatta Kadın Kimliği) Türkiye’de Kadının Durumu*, Ankara:TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Slattey, M. (2003). *Sosyolojide Temel Fikirler*, Ümit Tatlıcan ve Ülkü Demiriz (der.), Bursa: Sentez Yay.
- Strassmann, D. L. (1995). "Creating a Forum for Feminist Inquiry", *Feminist Economics*, 1:1-5.
- Sözen, E. (2001). "Türk Modernleşme Sürecinde Kadın", içinde *Avrupa Türk Toplumunda Kadın Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Amsterdam: Türkiye & Avrasya Yay, 18-24.
- Şahin, M. ve Sançmıuş, F. (2014). "Üniversite Öğrencilerinin Akranlarıyla Yaşadıkları Psikolojik Şiddet Davranışlarının İncelenmesi", *Journal of the Institute of Social Sciences Cankiri Karatekin University/Cankiri Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 205-222.
- Şener, E. ve Samur M. (2013). "Sağlığı Geliştirici Bir Unsur Olarak Sosyal Medya: Facebookta Sağlık", *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(4): 508-523.
- Şimşek, H. (1994). "Pozitivizm Ötesi Paradigmatik Dönüşüm ve Eğitim Yönetiminde Kuram ve Uygulamada Yeni Yaklaşımlar", *II Eğitim Bilimleri Kongresi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1-15.
- Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 15.04.2017.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). *Hane Halkı Bilişim Araştırması*, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028, Erişim Tarihi: 28.04.2017.
- Türnüklü, A. (2000). "Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Araştırma Tekniği: Görüşme", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 24: 543-559, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/kuey/article/viewFile/5000050855/5000048098>, Erişim Tarihi: 03.08.2017.
- Vural, Z. ve Bat, M. (2010). "Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma", *Journal of Yaşar University*, 20 (5): 3348-3382, http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/yeni_bir_iletisim_ortami_olarak_sosyal_medya_45f56af6-aa86-4840-a8db-21f4bb4ab1dd.pdf, Erişim Tarihi: 11.06.2017.
- Yıldırım, A. ve Yıldırım Y. (2010). "Sağlık Alanında Çalışan Akademisyenlerin Karşılaştıkları Psikolojik Şiddet Davranışları ve Bu Davranışların Etkileri: Türkiye Klinikleri", *Journal of Medicine*, 30 (2): 559-570.
- Wollstonecraft, M. (2007). *Kadın Haklarının Gerekçelenirilmesi*, Çev. D. Hakyemez, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Yalın, B.; Onbaş, K. ve Karaoğlu, S. (2018). Sosyal Medyada(n) Psikolojik Şiddet: Baskı, Sömürü, Tehdit Olarak "Paylaşma!" Kültürü, *Jass Studies-The Journal of Academic Social Science Studies*, Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7692>, Number: 73 Winter 2018, p. 281-297.

